

FUNKTIONSPROGRAM

VÅRD- OCH OMSORGSBOENDE

STYRANDE DOKUMENT

Dokumenttitel	Funktionsprogram Vård- och omsorgsboende
Diarienummer	VON26/20
Kategori av styrdokument	Normerande
Fastställd av	Vård- och omsorgsnämnden
Beslutsdatum	2026-03-26
Giltighetstid	Tillsvidare
Omfattar	Funktionsprogram Vård- och omsorgsboende
Dokumentansvarig	På politisk nivå: Vård- och omsorgsnämnden På tjänstenivå: Sakkunnig tjänsteman
Uppföljning	-
Aktualitetsprövning	Omprövas löpande vid behov

KATEGOERIER AV STYRDOKUMENT

Organiserande	Förklarar, tydliggör och reglerar kommunens roll- och ansvarsfördelning samt vem som har rätt att fatta beslut.
Normerande	Beskriver kommunens förhållningssätt i en viss fråga eller ger direktiv för hur något ska utföras och syftar till att styra beteenden utifrån en gemensam värdegrund.
Aktiverande	Beskriver vad kommunen vill förändra eller uppnå inom specifika områden och syftar till att ge ett uppdrag att handla på ett visst sätt.
Reglerande	Anger villkoren för kommunal service och vilka krav kommunen ställer på de som lever, verkar och vistas i Nyköping.

INNEHÅLL

1 INLEDNING	1
Allmänt	1
Tekniska standarder	1
Lokalprogram	1
Miljö och klimat	1
2 VERKSAMHETS- OCH FUNKTIONSYTOR.....	2
3 ÖVERGRIPANDE FUNKTIONSKRAV	3
Akustik	3
Arbetsmiljö	3
Belysning, ljus och fönstermiljö	3
Brand och säkerhet	4
Data och fiber	4
Färgsättning och material	5
Kommunikationsytor	6
Låsning	6
Medicinförvaring.....	6
Post 6	
Påkallningslarm.....	6
Ventilation, värme och kyla	7
4 ENSKILDA LÄGENHETEN	7
Lägenhetsdörr	7
Hall 7	
Pentry.....	7
Allrum.....	8
Hygienutrymme	8
Balkong/uteplats i den enskilda lägenheten.....	9
Övrigt9	
5 GEMENSAMMA UTRYMMEN	10
Avdelningens entrédörr/ingång	10
Matplats och samvaro	10

Korridorer	10
Uteplats/balkong	10
Rehabrum	11
6 PERSONALUTRYMMEN	11
Kontor	11
Läkemedelsrum	11
Konferensrum/samtalsrum	11
Vilorum	12
Omklädningsutrymme för personal	12
Pentry/rastrum	12
7 PERSONALUTRYMMEN PÅ RESPEKTIVE AVDELNING	12
Dokumentationsrum	12
Avdelningens kök	12
Närförråd	13
Städförråd	13
Verksamhetsförråd	13
Skölj- och spolrum	13
Tvättutrymme	13
Övrigt 14	
8 ÖVRIGA UTRYMMEN OCH FUNKTIONER	14
Angöring till byggnaden	14
Byggnadens entré och entréhall	14
Övrigt förråd	15
Hjälpmedelförvaring	15
Tillagningskök	15
Mottagningskök	15
Matsal	15
Anhörigrum	15
Varuintag	16
Rullstolsförvaring/rengöring	16
Tvättutrymme för de boendes kläder	16
Tvättutrymme för personalens arbetskläder	16
Städcentral	16
Miljörum	16
Teknik- och driftsutrymmen	17
9 UTEMILJÖ	17

10 REFERENSER.....18

1 INLEDNING

Det är viktigt för flera olika verksamheter inom Nyköpings kommun att vi når en samsyn kring lokaler som fungerar bra för brukarna och för personalen, men som även fungerar ur ett förvaltar- och driftsperspektiv. Dessutom finns behov av att kontrollera att rätt funktioner byggs till rätt kostnad så att hyreskostnader landar på en rimlig nivå.

Ett annat syfte med funktionsprogrammet är att spara tid, vilket bland annat sker genom att varje steg i kommunens lokalprocessmodell effektiviseras. Dessutom innebär ett funktionsprogram att tiden och insatsen från verksamhetschefer och personal minskas och de kan istället lägga merparten av sin tid på sitt huvuduppdrag. Vi vet vad vi vill ha och behöver inte lägga tid på att beskriva det om och om igen.

Det som presenteras är krav på byggnationen och förslag på tekniska lösningar utöver de generella byggbestämmelser som gäller fullvärdiga bostäder i allmänhet.

Boendet ska planeras som ett demensboende.

Allmänt

Generella byggregler som gäller för bostäder i allmänhet enligt Boverkets byggregler (BBR), verksamhetsklass 5B, med en utökad tillgänglighet enligt svensk standard, SS 91 42 21 42 21:2006 ska följas, liksom standarder från SIS (Svenska institutet för standarder). Lokalerna ska vara tillgängliga för personer som använder rullstol/elrullstol och för liggande transporter samt anpassas för personer med till exempel kognitiva svårigheter, rörelsehinder och syn- och hörselnedsättning.

För vägledning kring dessa funktioner finns föreskrifter i *Bygg ikapp*, utgåva 6, samt *Riktlinjer för planering av demensboenden*. Skrivningar, lösningar, bildexempel samt "bör-krav" blir normerande och gäller i tillämpbara delar.

Samtliga berörda lagar, som exempelvis Hälso- och sjukvårdslagen och Socialtjänstlagen samt länsövergripande rutiner ska följas.

Tekniska standarder

Vid alla nybyggnationer och ombyggnationer i egen regi ska Nyköpings kommuns tekniska standarder användas. Eventuella avsteg kan göras, men dessa behöver i förekommande fall godkännas av chef för Kommunfastigheter. Uppdaterade tekniska standarder tillhandahålls i respektive projekt vid projekteringsstart.

Lokalprogram

Funktionsprogrammet kompletteras av ett lokalprogram där ytorna för respektive funktion beskrivs. Detta bifogas som underlag inför respektive projektering.

Miljö och klimat

Klimatanpassade val ska göras vid alla om- och nybyggnationer samt vid reinvesteringar. Detta innebär att i de fall det finns två alternativ vad gäller till exempel utrustning eller material, ska det alternativ som ger minst miljöpåverkan väljas. Det kan också få betydelse

vid planering av tillkommande boenden, då platser som ligger nära allmänna kommunikationer och kräver färre transporter ska prioriteras.

2 VERKSAMHETS- OCH FUNKTIONSYTOR

Planlösningen **ska** vara överblickbar med logiska och enkla rumssamband. Långa korridorer **bör** undvikas. Vid längre korridorer **bör** siktlinjerna brytas. I demensboenden gäller att planlösningen är sådan att lägenheterna ligger samlade kring gemensamhetsytorna, som blir fullt överblickbara från lägenhetsdörrarna.

Vid tider med lägre personaltäthet, som natt, ska det finnas god kommunikation mellan avdelningarna. Långa passager som omöjliggör detta ska undvikas. Avdelningarna förläggs nära varandra så att optimalt resursutnyttjande och överblickbarhet uppnås. Rum- och funktionsprogram planeras utifrån ett arbetsmiljö- och hygienperspektiv.

Byggnaden **ska** planeras så att ytorna blir effektiva. Rum och ytor som kan samnyttjas för olika funktioner **ska** identifieras.

Lättskötta ytor och inredning är viktigt. Allmänt gäller att skapa en ombonad miljö genom färgval, material och liknande.

Boendet **ska** förberedas för att kunna använda moderna IT-lösningar, exempelvis nattkamera för tillsyn, e-hälsovård och digitala lås. Samtliga rum ska ha nätverksuttag.

Konsultation **ska** ske med personer med relevant kompetens kring anpassning och hjälpmedel.

Det **ska** inte finnas några nivåskillnader inom avdelningar eller mellan avdelningar och inte heller på kommunikations- och allmänna ytor.

För att möjliggöra bår- och sängtransport till och från avdelningar, samt in i lägenheterna, **ska** dessa utrymmen utformas med större vändmått.

Dörrar som ofta används av boende och/eller personal **ska** förses med dörrautomatik.

Vård- och omsorgsboenden är vårdboende i kollektiv form där flera egna små lägenheter samlas kring gemensamma utrymmen för samvaro och måltid (se BBR 3:228 Särskilda boendeformer för äldre).

Boendet ska innehålla det antal lägenheter som efterfrågas utifrån aktuellt behov, med 12 lägenheter per avdelning, med möjlighet att dela av för att skapa mindre grupper. Riktvärde för hela byggnaden är ca 80 m² per hyresgäst, yteffektivt samt att personal lätt ska kunna ta sig mellan avdelningarna genom att bland annat undvika trapphus. På en av avdelningarna ska det finnas möjlighet till parboende genom att öppna upp mellan två lägenheter. Ett boende ska ge trygghet, värme, gemenskap och livskvalitet för både den enskilde och de anhöriga. Boendet ska även vara en attraktiv arbetsplats för personalen. Lägenheter i markplan prioriteras före personalutrymmen i markplan.

Boendet utformas, planeras och integreras i det ordinära bostadsbeståndet. Det bör lokaliseras med närhet till kollektivtrafik och övrig samhällsservice som matbutik, café, vårdcentral, apotek med mera.

Rullstols- och rullatorförråd **bör** placeras i markplan vid entré.

Gemensamhetsutrymmena **ska** utformas så att de är lättöverskådliga och lättorienterade. Arbetsytor där personal uppehåller sig långa stunder **bör** utformas så att de inte vänder ryggen mot de boende i allt för stor utsträckning. Utrymmen som de boende vistas i **ska** i så stor utsträckning som möjligt vara dagsljusbelysta.

Från gemensamhetsutrymmena **ska** det finnas utgång till trädgården eller till en balkong.

3 ÖVERGRIPANDE FUNKTIONSKRAV

Akustik

Funktionsnedsättningar kan göra det svårt att bedöma ljudnivåer och det kan även vara svårt att uppfatta tal i en miljö med lång efterklangtid. En lugn ljudmiljö kan minska både oro och aggressivitet. Av dessa skäl ska extra bra ljudmiljö och god akustik eftersträvas. Såväl rums- som lägenhetsavskiljande väggar **ska** ljudisolerats och golv, väggar och tak kan komma att behöva ljuddämpande ytskikt.

Kontor, samtalsrum, tvättstuga och personalrum **ska** ljudmässigt avskiljas så att överhörning och ljudstörningar minimeras. Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS) krav på stegljuds- och bullernivåer **ska** följas.

Ljudabsorbenter i tak **ska** monteras där så krävs för att uppfylla ljudkrav och i gemensamma utrymmen för att ge en god akustisk miljö för de boende som har nedsatt hörsel. Hörslingssystem **ska** monteras i golv i samtliga mat/samvarorum. (Ljudanläggning och förstärkare installeras av verksamheten).

Arbetsmiljö

Många tillbringar den största delen av sin arbetstid inomhus. Det är viktigt att inomhusmiljön inte leder till olycksfall eller arbetssjukdomar.

För att skapa en bra arbetsmiljö inomhus **ska** AFS 2020:1 Arbetsplatsens utformning följas. Där finns regler om ljud, ljus, luft, temperatur och lokalers utformning beskrivna.

Belysning, ljus och fönstermiljö

Tillgång till dagsljus och utblickar är av stor betydelse för människans allmänna välbefinnande. Motljus kan dock skapa bländning, vilket kan verka desorienterande. Vid nyproduktion kan fönsterbröstning vara låg för att möjliggöra utblickar för rullstolsburna och sängliggande. Fönster och glaspartier i allmänna utrymmen i söder- och västerfasad **ska** vid behov förses med utvändigt solavskärmning. Varje lägenhet ska ha minst ett öppningsbart fönster för vädring. Detta **bör** förses med spärrläge för att undvika olycksfall. Fönster i hygienrum där insyn kan förekomma **ska** förses med insynsskydd. Placering av hygienrum **bör** undvikas så att insyn utifrån genom fönster kan ske.

Utgångspunkten för en funktionell belysning är att det **ska** finnas en flimmer- och bländfri allmänbelysning. Lågt placerad och infälld nattbelysning vid ingången till lägenheternas badrum skapar säkrare miljö för de boende. I hyresgästernas lägenheter **ska** det finnas fast hall- och badrumsarmatur, arbetsbelysning i tak ovanför sängplats samt uttag för fönsterbelysning både vid golv och ovan fönster.

Allmänbelysning fälls med fördel in i undertaket. Belysningen i gemensamhetsutrymmena **ska** vara dimbar och förses med nattljusfunktion med styrning ner till 10 % av belysningsnivån. Manöverpanel sätts dold för de boende.

Vid lägenhetsdörrar **bör** belysningen vara riktad så att dörrlås, namn och eventuell personlig identifikationspunkt är väl belysta.

Nöd- och belysningssystem för vägledande skyltning utförs i samråd med brandkonsult.

Brand och säkerhet

Tekniska utrustningar ska placeras och monteras diskret för att inte störa hemkänslan.

Sprinklersystem gäller för boendet samt heltäckande brand- och utrymningslarm. Utrymningslarm **ska** larma i aktuell lokal samt till personal.

Brandskyddsfrågor såsom brandcellsindelning, utrymning, larm, detektorer och sprinklers utformas alltid i enlighet med gällande brandskyddskrav och bör diskuteras i ett tidigt skede med brandskyddskonsult.

Larmet kopplas till larmtablå i personalutrymme och personalens handenhet. Larmsignal **ska** höras i alla lägenheter samt kopplas till trygghetslarm. Blixtljus ges en central placering.

Det **ska** finnas kontrollampa som visar om vägguttaget till eventuell kokplatta är påslagen, samt timer vid uttag i pentry. Timers kan dock vara svårt att använda för personer med demenssjukdom och kognitiva svårigheter. En undanskymd, och eventuellt högt, placerad huvudströmbrytare ger personalen möjlighet att koppla bort utrustningen vid behov.

Eventuell lastkaj **ska** inte placeras där fotgängare vistas och cykelställ placeras med fördel långt ifrån lastkaj och lastbilar.

Data och fiber

Planering sker i ett tidigt skede i samarbete med kommunens IT-avdelning. Fiber dras in till gemensamhetsutrymmen, kontor och till varje lägenhet. Hyresgästen ombesörjer sin egen IT-lösning samt TV.

För gemensamhetsutrymmen och kontor dras fibern till ett centralt utrymme, såsom ställ eller skåp. För varje arbetsplats **ska** det finnas dubbla nätverksuttag. Alla arbetsplatser är inte att betrakta som kontor, utan här inkluderas även exempelvis rehablokaler och tillagningskök. Nätverksuttag placeras även i gemensamhetsutrymmen.

I lägenheter utförs telekommunikationssystem, gemensamt för telefoni, data och TV från centralt placerad korskopplingspunkt. Det ska finnas två nätverksuttag i varje lägenhet - ett trådat nätverksuttag i badrummet och ett trådat dubbelt nätverksuttag i stora rummet. Det ska också finnas ett eluttag för framtida nattkamera som placeras i tak eller högt upp på väggen i allrummet.

Täckning för trådlöst nätverk **ska** finnas inom hela boendet och i utemiljön via flera accesspunkter för att ge förutsättning för ett säkert trygghetslarm och mobil dokumentation för personal i ett krypterat vårdnät. Accesspunkter ska i största möjliga mån placeras dolda då driftindikering med fastsken eller blinkande lampor **bör** undvikas.

Färgsättning och material

Material **ska** väljas utifrån förutsättningen att det är högt slitage på ett vård- och omsorgsboende, men även ge en hemliknande miljö och uppfylla vårdhygieniska krav. Utrustning som ofta transporteras (sängar och andra möbler), olika hjälpmedel och städmaskin gör att golv och väggar och särskilt utåtgående hörn är extra utsatta. I kommunikationsutrymmen **ska** avbärare finnas som väggskydd. detta kan eventuellt utgöras av eller samordnas med ledstång. Ytskikt på golv ska tillgodose krav på halksäkerhet, ergonomisk arbetsmiljö och inte ge för högt rullmotstånd. Samtliga ytor i alla lokaler ska tåla gängse desinfektionsmedel.

Även om det finns höga krav på slitstyrka, städbarhet och säkerhet är det viktigt med material som utöver synen även stimulerar andra sinnen såsom hörsel, känsel och doft. Till exempel trä, läder, textil och metall ger tydliga sinnesintryck som kan hjälpa till med orientering och minne. Oavsett material, ska det vara anpassat efter verksamheten ur ett vårdhygieniskt perspektiv.

Generellt ska synskador och problem med bristande rumsuppfattning beaktas varför arbete med kontraster och färgsättning är viktigt. Rätt färgsättning underlättar orientering och tolkning av omgivningen. Färgsättningen kan med fördel användas för att ge karaktär och för att förstärka och förtydliga ett rums funktion. Den kan även användas för att ge orienteringspunkter. Ljushetskontraster **ska** finnas mellan till exempel golv och vägg och vägg och dörr. Även funktioner som används av de boende ges denna form av kontrastmarkering.

En varm väggkulör väljs med fördel istället för det, som det uppfattas, sterilt vita. Då äldre oftast är frusna upplevs en varm kulör mer avslappnande och inbjudande. Även handtag och övrigt som den boende behöver kunna se och använda **bör** kontrastera mot väggar.

Dörrar och funktioner som bara används av personal **ska** smälta in i omgivande väggkulör. Sprinkler, accesspunkter med mera utförs med dold förläggning och kulörer lika omgivande yta. Mörka golv i ytor där de boende vistas ska undvikas.

Mycket starka kontraster är inte nödvändiga och undviks då de kan vara besvärliga för känsliga personer. Kontrastmarkeringar i golv **bör** undvikas (trappor och liknande, där de har en varnande funktion, är undantaget) då de kan upplevas som nivåskillnader och hål, vilket kan leda till såväl fallrisk som minskad aktivitet och självständighet. Golvbeläggningen **ska** ha samma ljus/nyans genomgående, även i hygienrum, hiss och så vidare. Däremot får gärna kulören variera.

Marmoreringar och stänkmålning **bör** undvikas på väggar. Grundfärger anses fungera bra, men starka färger undviks på stora ytor.

Glas, speglar och blanka ytor, som kakel och klinker, kan ge speglingar och ljusreflexer som kan förvirra och försvåra rumsuppfattningen. Den typen av material **bör** undvikas. Där glas ändå eftersträvas, som vid glasade dörrar i gemensamma utrymmen, ska belysningen anpassas så att problem med reflektioner och spegling blir så små som möjligt.

Förslag på färgsättning och materialval tas fram och presenteras för Nyköping kommuns Division Social Omsorg för dialog och beslut under projekteringsfasen.

Kommunikationsytor

Kommunikationsytor och korridorer förses med naturliga viloplatser där de boende kan sätta sig ner. Dörrar planeras så att de inte placeras mitt emot varandra och därmed blockerar korridoren i öppet läge. Ledstänger monteras längs ena väggen.

Låsning

Låssystem **ska** uppfylla höga krav för såväl byggnadens yttre skal som de enskilda avdelningarna och lägenheterna. Låsningssystemen måste kunna kommunicera med systemet för påkallningslarm. Låssystem och funktioner **ska** godkännas av både verksamheten och av brandskyddsansvariga så att fungerande utrymning säkerställs.

Lägenheter **ska** förses med elektroniska lås som öppnas av de boende och personalen med en individuell transponder (enhet) med möjlighet till långdistansavläsning, så kallad keyless dörröppning.

Lägenhetsdörrar **ska** förses med en funktion som gör att trycket alltid kan öppnas från insidan och cylinder monterad för nödöppning utifrån. Det **ska** vara möjligt att montera ett vred så att den boende vid behov kan låsa med vred inifrån och personal ska kunna öppna med nyckel utifrån.

I avdelningsköket **ska** det finnas minst två låsbara lådor för vassa knivar och dylikt. Låsbart skåp **ska** finnas i tvättstugan samt låsbar dörr till balkong eller altan på varje avdelning.

I övrigt **ska** de boende ha behörighet till det gemensamma samvarorummet och till sitt eventuella lägenhetsförråd samt till rullstolsförråd. Till personalutrymmen och medicinskåp **ska** bara personal ha behörighet.

Porttelefonssystem från huvudentré till respektive avdelning planeras in.

Låsschema upprättas av entreprenör och granskas av beställaren.

Medicinförvaring

Hyresgästernas medicin ska finnas i respektive lägenhet i låsbara medicinskåp. Dessa ska vara försedda med elektronisk loggfunktion som ska vara kompatibel med kommunens standard. Se skriften "Läkemedelshantering i Sörmland".

Post

Post till de boende levereras buntvis till huvudentrén och fördelas sedan vidare av personalen. Är entrén obemannad **ska** låsbara postboxar finnas.

Påkallningslarm

Det ska finnas ett system för välfärdsteknik som täcker alla ytor brukaren befinner sig på. Det **ska** förberedas en anläggning för påkallningslarm så att de boende kan kalla på hjälp från personalen. Det ska vara möjligt att installera den larmtjänst som kommunen har upphandlat, framförallt genom att säkra tillräckligt starkt Wifi med förstärkning i byggnaden. Leverantör av påkallningslarm behöver medverka i projektering och byggnation.

Ventilation, värme och kyla

Normal standard enligt Folkhälsomyndighetens riktvärden för känsliga grupper.

Avdelningarnas gemensamhetsytor och personalutrymmen **ska** förses med komfortkyla.

4 ENSKILDA LÄGENHETEN

Varje avdelning på boendet **ska** samlas på ett plan. Lägenheterna **bör** vara vända direkt mot gemensamhetsutrymmena och inte mot en korridor. Denna utformning underlättar passager och har stor betydelse för personer med demenssjukdom, då den ger möjlighet till orientering och lugn som eliminerar situationer som skapar oro.

Lägenheten **ska** vara ca 35 m² för att kunna nå rimlig möblerbarhet och tillgänglighet. Den **ska** ha en öppen planlösning samt ge ett ljust och inbjudande intryck.

Fönster **ska** ha låg bröstning, 550-700 mm, så att det är möjligt att som sängliggande och rullstolsburen se ut. Fönster **ska** förses med mellanglaspersiennor.

Utåtgående vägghörn **ska** vara försedda med hörnlistor i trä eller rostfritt stål.

Väggskåp i pentry och garderober **ska** byggas upp mot tak.

Lägenhetens tak ska tåla skenor för eventuell lyftanordning.

Lägenhetsdörr

Dörrar **bör** placeras så att när de öppnas inifrån lägenheten ger den boende god möjlighet att orientera sig i utrymmet utanför, det vill säga erbjuder så vid överblick som möjligt över utrymmet utanför.

Dörren **ska** vara bredare än standard samt ha dubbla dörrblad. Det ska vara möjligt att utföra förflyttningar både med rullstol och med säng. Det ska vara förberett för namnskylt. Dörrbladen **ska** förses med tittöga i standardhöjd men inte brevlåda och ringklocka.

Tröskel **ska** undvikas. Släpplista, falltröskel eller liknade lösning för att uppfylla brandskyddstekniska krav och ljudkrav godtas om den inte försämrar tillgängligheten i fråga om öppningstryck. I sådana fall behöver dörröppnare monteras.

Hall

Det **ska** finnas en höj- och sänkbar hatthylla. Ett låsbart läkemedelsskåp av samma typ som på kommunens övriga boenden ska monteras. Se skriften "Läkemedelshantering i Sörmland". Elcentral-/mediaskåp **ska** vara låsbart.

Pentry

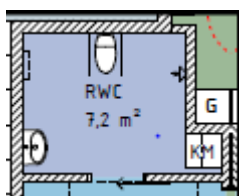
Pentryt **ska** vara avskilt från allrummet och **ska** vara utrustat med rostfri diskbänk med engreppsblandare försedd med förlängt handtag och hög pip, kyl med frysack och magnet-släpp i handtag och placerad i god arbetshöjd.

WC-stol **ska** vara väggmonterad, ha normalhöjd samt vara avförsedd med upp- och nedfällbara armstöd. WC-stolen **ska** sticka ut så mycket från väggen att en hygienstol kan komma in. Det ska gå att fästa en förhöjning på WC-stolen. El ska vara framdraget till WC-stolen och väggen ska ha sådan belastningstålighet att höj- och sänkbar WC-stol är möjlig att montera. Vid WC-stol **ska** plats finnas på båda sidor för assisterande person enligt SIS.

Tvättstället **ska** vara elmanövrerat i höjd- och sidled och även kunna justeras i djupled. Spegel ovan tvättställ **ska** följa tvättstället vid höjjustering. Det ska säkerställas att rullstol får plats under tvättstället.

Vred och handtag **ska** vara anpassade för personer med funktionsnedsättning. Belysningen **ska** ha en enkel strömställare på väggen, ej sensorstyrd. Minst ett eluttag **ska** finnas.

I badrummet **ska** det finnas ett låsbart skåp. Det **ska** finnas utrymme för tvål, engångshanddukar/papper, handskar, plastförkläde, handdesinfektion och desinfektion för ytrengöring, för personalen.

Exempel på toalett, badrum med dusch. Plats finns för överflyttning mellan rullstol och lös duschstol. 150 cm vänddiameter för rullstol uppfylls (SIS).

Balkong/uteplats i den enskilda lägenheten

Uteplats eller balkong **bör** finnas och vara insynsskyddad, försedd med tak samt utrustad med belysning.

Observera att nivåskillnad mellan innergolv, tröskel och balkongplatta **ska** minimeras. Om nivåskillnader är oundvikliga **ska** de lösas med tröskelkil och/eller förhöjt balkonggolv.

Observera att balkongräckets höjd, även efter en höjning av balkonggolvet, **ska** uppfylla gällande säkerhetskrav. Dörr **ska** förses med lås på båda sidor.

Det är viktigt med tillgång till en ljuddämpad uteplats i de lägen som är utsatta för omgivningsbuller.

Det ska vara möjligt att montera stödhandtag i anslutning till dörren till uteplats/balkong.

Övrigt

Bostadsutformningen **ska** uppfylla BBR 3:223 när det gäller mått och SS 91 42 21 när det gäller tillgänglighet.

Lägenheterna **ska** utrustas med minst en garderob och ett linneskåp. Klädkammare undviks. Ett mindre städskåp **ska** finnas. Ett mindre lägenhetsförråd **bör** finnas till varje lägenhet och kan med fördel placeras i närhet till lägenheten.

5 GEMENSAMMA UTRYMMEN

Vissa utrymmen delas av hela boendet, antingen av de boende eller av personalen.

En öppen lösning förordas för att tillgodose tillgängligheten och överskådligheten. Den boende **ska**, även person med demenssjukdom, känna sig trygg i de gemensamma utrymmena som placeras så centralt som möjligt. Utrymmena **ska** vara estetiskt tilltalande och ha dagsljusinsläpp i ytor för samvaro, matplats och kök. Färgsättningen **ska** vara hemtrevlig samtidigt som den **ska** vägleda och utgöra en lättillgänglig miljö.

Golv mattor i gemensamma utrymmen **ska** vara av sådan typ som inte behöver behandlas så ofta och som torkar snabbt (då ytorna används dygnet runt och det kan vara svårt att planera in städning med boning eller städning som tar lång tid att utföra

Avdelningens entrédörr/ingång

Dörrar och partier från boendeenheter mot trapphus, utrymningsvägar och övriga kommunikationsvägar utförs till exempel med frostade glas.

Hiss **ska** placeras utanför avdelningens entrédörr. Signal **ska** ges när hissen kommer till våningsplanet. Hisspanel med taktila knappar placeras vågrätt på tillgängligt avstånd och höjd. Hissens djup måste vara tillräckligt djup så att vårdsängar och personal får plats.

Matplats och samvaro

Matutrymmet **ska** dimensioneras för att rymma samtliga boende och minst tre personal.

Ytan **ska** medge ommöbleringar och lugnare delar samt ha goda manöverytor och möjligheter till förflyttning även för rullstolsburna.

Samvaro **ska** ha plats för soffor, fåtöljer och tillhörande bord.

TV-rum utförs så att det går att avskilja, förslagsvis med glasdörrar, för att ge bättre akustik för övrig samvaro.

I boendet ska finnas en större samlingshall lämplig för uppträdanden mm, som även boende i ordinärt boende ska kunna bjudas in till. Rummet **bör** placeras nära lobby och ha utgång till trädgården.

Samvaro och TV-rum **ska** förses med hörslina.

Belysningen **ska** kunna regleras med dimmer.

Korridorer

Undviks i möjligaste mån. Ljusa korridorer med dagsljusinsläpp som inte bländar förordas. Bländfri belysning placeras på vägg vid varje boendes dörr.

Uteplats/balkong

Minst en gemensam större uteplats eller balkong **ska** finnas på varje avdelning. De boende, även personer med demenssjukdom, **ska** själva kunna ta sig ut till trädgården/ balkongen utan assistans av personal. Dörren ut till uteplatsen eller balkongen ska vara så bred att säng

kan rullas ut. Stödhandtag ska vara monterade i anslutning till dörren till balkong/uteplats. Säkerhetsbeslag på fönster, balkong-/ altandörrar förses med dörrbroms kopplat till handtag.

Observera att nivåskillnad **ska** minimeras. Om nivåskillnader är oundvikliga **ska** de lösas med tröskelkil och/eller förhöjt balkonggolv. Observera att balkongräckets höjd, även efter en höjning av balkonggolvet, **ska** uppfylla gällande säkerhetskrav. Dörr **ska** förses med lås på båda sidor.

Den **bör** vara försedd med fullt öppningsbar och låsbar inglasning för att kunna nyttjas större del av året. Detta **ska** kunna beställas som en option.

Rehabrum

Rum för rehab och träning där sjukgymnaster/fysioterapeuter och arbetsterapeuter kan undersöka, förebygga och behandla rörelseförmåga och hälsa. Rummet **bör** förses med RWC (rullstols-WC). Lämplig fast utrustning på vägg är ledstång, större J-krokar och hyllplan. Golvytan **bör** vara så pass stor att mobila hjälpmedel som exempelvis barr och brits får plats.

6 PERSONALUTRYMMEN

All personal på boendet delar på samma personalutrymme.

Kontor

Det **ska** finnas kontor för enhetschefer med plats för skrivbord, arbetsstol, ett bord med två besöksstolar samt en mindre förvaringsmöbel. Det ska finnas ett sjuksköterskerum med så många arbetsplatser som krävs, sett till antalet lägenheter, med plats för skrivbord, arbetsstolar, mindre förvaringsmöbler och ett tvättställ. Det ska även finnas två större kontorsrum för övrig administrativ personal samt ett kontorsrum för rehabpersonal. Arbetsplatserna **ska** ha dagsljusinsläpp och fönster i dörrarna.

I nära anslutning till kontoren **ska** det finnas plats för skrivare.

Verksamheten ska involveras i tidigt skede för att planera rätt antal platser i respektive projektet.

Läkemedelsrum

Läkemedelsrummet **ska** vara låsbart med loggfunktion och placerat intill sjuksköterskerummet. Det ska storleksmässigt anpassas efter antalet lägenheter på boendet. I utrymmet **ska** det finnas plats att placera en dator för dokumentation utan att vara utformad som en permanent arbetsplats. I övrigt **ska** fast utrustning bestå av en låsbar medicinkyl, minst 300 liter med temperaturindikator på utsidan, tvättställ, hållare för tvål och desinfektionsmedel, torkpappershållare, papperskorg, arbetsbänk, över- och underskåp, diskbänk och hyllplan. Vid utformning ska skriften "Läkemedelshantering i Sörmland" följas.

Konferensrum/samtalsrum

Ett mindre mötesrum **ska** placeras i närhet till kontoren. Det **bör** planeras med två utrymningsvägar samt tillräcklig yta för att kunna möbleras med bord och stolar på vardera sida om bordet.

Det **ska** också finnas ett större konferensrum för exempelvis personalmöten. Detta kan samlokaliseras med aktivitetslokal/restaurangmatsal.

Vilorum

Utrymmet inreds med plats för säng och sängbord. Utrymmet **ska** ligga nära toalett och gärna intill kontoren.

Omklädningsutrymme för personal

Det **ska** finnas separat herr- och damutrymme med enskilda låsbara duschar och WC. Det **ska** finnas torkpappershållare och papperskorg, hyllor, sittbänkar och låsbara förvaringsskåp av Z-modell för kläder och värdesaker. Skåpsbredd ca 0,4 m, ett skåp per anställd. (20 % fler skåp än lägenheter på boendet kan vara ett riktmärke och med en fördelning 80% dam och 20% herr) Därutöver ska det finnas möjlighet till vägghängd skoförvaring. Det **ska** finnas RWC för personal och med dusch i närheten.

Det **ska**, avskilt från varandra, finnas skåp för förvaring av rena arbetskläder och plats för tvättsäckar för smutsig tvätt.

Pentry/rastrum

Det **ska** finnas induktionshäll, fläkt och inbyggd varmluftsugn, diskmaskin samt mikrovågsugn, separat kyl och självavfrostande frys i fullhöjd. Diskho med engreppsblandare med hög pip, bänkskåp och väggskåp. Det ska finnas separat handfat med dispenser för tvål, torkhanddukar och handdesinfektion.

Det **ska** finnas plats för bord och stolar för 10–15 personer och ett antal mindre soffor. Rummet **ska** ha fönster med dagsljusinsläpp.

Belysningen **ska** kunna regleras med dimmer.

7 PERSONALUTRYMMEN PÅ RESPEKTIVE AVDELNING

Dokumentationsrum

Det **ska** finnas plats för ett mindre skrivbord, eventuellt en stol och ett skåp alternativt hyllor på vägg. Det **ska** vara centralt placerat på avdelningen och nära köket. Det **ska** finnas fönster i dörren eller i vägg ut mot verksamheten. Rummet ska vara låsbart.

Avdelningens kök

Lunch och middag levereras varm eller för uppvärmning, varför köket utformas som ett mottagningskök. Övriga måltider bereds i avdelningens kök. Köken **ska** ha låsbar dörr samt en öppen serveringsdisk mot samlingsrummet. Serveringsdiskens öppning mot kök **ska** förses med låsbar jalusi.

Det **ska** finnas induktionshäll och inbyggd varmluftsugn samt mikrovågsugn och minst en separat kyl och en självavfrostande frys i fullhöjd. Dessutom ska köket ha snabbdiskmaskin/tankdiskmaskin. Diskbänk med engreppsblandare och hög pip.

Det **ska** finnas minst en låsbar låda eller ett låsbart väggskåp. Köket ska också ha tvättställ, hållare för tvål och desinfektionsmedel, torkpappershållare och papperskorg. Plats för förbrukningsvaror samt torrvaror.

Det **ska** finnas plats för värmevagnar med tillräcklig strömförsörjning för dessa.

I eller intill alla kök **ska** plats för källsortering finnas för förpackningar (plast, kartong, ofärgat/färgat glas, metall), matavfall, restavfall och tidningar.

Det är viktigt att rummets utformning möjliggör ett flöde från smutsigt till rent.

Närförråd

Det **ska** finnas väggfasta förvaringshyllor för julpynt, spel och liknande.

Städförråd

Det **ska** finnas ett städförråd utöver byggnadens gemensamma städcentral.

I städförrådet **ska** det finnas väggfast städset, väggfasta förvaringshyllor och utslagsback med kallt och varmt vatten. Det **ska** vara förberett för installation av en moppmaskin i utrymmet. Det **bör** finnas en handdukstork för trasor med mera. Skriften "Städning i vårdlokaler, SIV" från Svensk förening för vårdhygien ska följas.

Verksamhetsförråd

Det **ska** finnas skåp, hyllplan och utrymmen för förvaring av till exempel material för omläggning, förbrukningsvaror, inkontinensskydd och andra saker som ska användas för eller till de boende för samtliga tre renhetsgrader, ren, höggradigt ren och steril. Flera mindre förråd är att föredra framför ett större.

Skölj- och spolrum

Avståndet mellan lägenheterna och skölj- och spolrum **ska** vara kortast möjligt för att undvika smittspridning. Smutsiga instrument och föremål **bör** inte i onödan behöva passera nära kök och matrum. Golvet friyta **bör** vara minst 2 meter bred. Rummet förses med golvbrunn.

Skölj- och spolrummet **ska** ha en spoldesinfektor på varje avdelning och en diskdesinfektor av bänkmodell på boendet, med fördel nära sjuksköterskornas placering. I rummet ska även finnas ett kylskåp av mindre modell.

Det **ska** finnas tvättställ, hållare för tvål och desinfektionsmedel, torkpappershållare och papperskorg, diskbänk, bänkskåp, väggskåp och hyllplan.

Det är viktigt att rummets utformning möjliggör ett flöde från smutsigt till rent.

Tvättutrymme

Se kapitel "Övriga utrymmen och funktioner".

Övrigt

Personalutrymmen **ska** också utrustas med källsortering av förpackningar (plast, kartong, ofärgat/färgat glas, metall), matavfall, restavfall och tidningar.

8 ÖVRIGA UTRYMMEN OCH FUNKTIONER

Angöring till byggnaden

Angöring till huvudentrén **bör** kunna ske 10 m ifrån (max 25 m enligt BBR). Entrén **ska** vara fullt tillgänglig. Markunderlaget fram till entrén **ska** vara anpassat för rullstol. Om ramp krävs i samband med angöring **bör** denna ha en lutning på högst 1:20.

I direkt anslutning till entrén **ska** det finnas en väderskyddad plats för minst en rullstol och en bänk.

Belysningen vid entrén **ska** vara god men inte bländande, varken för stående eller sittande personer, vid entrédörrar samt i övrigt utomhus.

Elektronisk läsare **ska** placeras intill armbågskontakt. Om det finns porttelefon **ska** den vara kopplad till personalgruppens telefon.

Dörröpnare och klämskydd krävs.

Höjd på kontakter, porttelefon, kortläsare och eventuell armbågskontakt **ska** vara anpassad för rullstolsburen person. Tröskel bör vara avfasad.

Parkeringsmöjlighet med motorvärmarruttag **ska** planeras in under projekteringsarbetet. Det **bör** finnas platser för besökare och tjänstebilar. Cykelparkering och/eller cykelförråd **ska** finnas.

Angöring för till exempel färdtjänst, taxibilar, minibussar och mindre lastbilar **ska** kunna ske så nära huvudentrén som möjligt, men som mest 25 meter. Det ska finnas plats för ett fordon åt gången.

Angöringsslinga eller vändplan är att föredra. Backningsrörelser **bör** undvikas.

Byggnadens entré och entréhall

I direkt anslutning till entrén, såväl inomhus som utomhus, **ska** det finnas möblerbara utrymmen som kan fungera som väntrum för boende och besökare.

Respektive avdelning **ska** ha egna postfack. Personalen hämtar och delar ut till de boende.

Det **ska** finnas orienteringsskyltar/-tavlor som ger snabb och tydlig vägledning. Eventuella verksamhetslokaler som även kan nyttjas av externa besökare, som fotvård och frisör, placeras lämpligen i anslutning till entrén.

WC för besökare samt RWC med skötbord **ska** finnas i eller i anslutning till entrén.

Beroende på entréns utformning är det en fördel om någon transportväg annat än huvudentrén kan användas för transporter vid dödsfall.

Beroende på om entréplan även ska innehålla andra verksamheter, som exempelvis fotvård, dagverksamhet eller hemtjänstlokal, tillkommer specifika krav som gäller för just dessa verksamheter.

Övrigt förråd

Övrigt förråd eller liknande för lagring av till exempel bohag placeras i närhet till varuintag/inlastning och eventuell hiss.

Hjälpmedelförvaring

Det **ska** finnas utrymme för att förvara sängar, rullstolar och andra hjälpmedel som inte ryms på avdelningarna. Det ska vara möjligt att förvara rena och smutsiga hjälpmedel åtskilda.

Tillagningskök

Utformning, utrustning och produktionskapacitet planeras och projekteras i ett tidigt skede med kommunens enhet för Måltidsservice.

Tillagning av lunch och middag för det särskilda boendet sker sju dagar i veckan.

Ytskikt **ska** vara kakel på väggar och halkfritt massagolv med förstärkt värmetålighet under stekbord och kokkärl som töms på golv och extra lackning under samtlig utrustning samt med svagt fall från väggar för att förhindra att vatten blir stående under bänkar och utrustning.

Väggmonterad utrustning för golvvård i erforderlig omfattning monteras i köket.

Ett temperaturloggningssystem med lokal dator och programvara samt tillhörande skrivare **ska** installeras för de enheter som ska temperaturloggas enligt lagar och krav.

Samtliga funktioner som behövs för att driva ett tillagningskök, såsom diskrum, städ/tvätt, miljörum och återvinning, varumottagning, torrförråd, kyl- och frysrum, vagnuppställning och renseri **ska** finnas.

Det **ska** finnas lastkaj vid varuintag.

I eller intill alla kök **ska** plats för källsortering finnas för förpackningar (plast, kartong, ofärgat/färgat glas, metall), matavfall, restavfall och tidningar.

Mottagningskök

I de fall inte tillagningskök tillämpas **ska** ett mottagningskök planeras. Utrustning planeras i samband med respektive projektering.

Matsal

Matsal planeras endast i de fall man beslutar att tillagningsköket ska producera måltider för fler än endast de boende på vård- och omsorgsboendet. Storlek och funktioner beslutas inom respektive projekt.

Anhörigrum

Ett rum för exempelvis vakande anhöriga ska finnas och inreds med plats för säng och sängbord. Utrymmet **ska** ligga nära toalett.

Varuintag

Varuintag **ska** placeras så att de har närhet till tillagningskök och övrig verksamhet och hiss. Logistiken planeras under projekteringen så att transportvägar för livsmedel, förbrukningsmaterial och varm mat blir korta och effektiva samt för att undvika korsande flöden för att minska risken för kontamination. Matleveranser och leveranser till avdelningarna **bör** separeras. Leveranser via huvudentré och lobby ska inte ske. Porttelefon till personal underlättar leveranser.

Rullstolsförvaring/rengöring

I byggnaden **ska** det finnas tillgänglighetsanpassat utrymme med möjlighet att ladda, fylla på luft i och spola rent rullstolar. Varmt och kallt vatten för avspolning samt golvbrunn med grusfång. Eluttag för laddning placeras 80 cm över golv. Hyllplan på vägg. Automatisk dörröppnare krävs.

Rummet **bör** placeras i närheten av huvudentrén för att underlätta bytet från inomhus- till utomhusrullstol.

Tvättutrymme för de boendes kläder

Boendet **ska** förses antingen med ett par större tvättavdelningar eller mindre enheter vid varje avdelning samt vid tillagningskök.

Vid placering vid avdelningarna, då tvätten sköts av ordinarie personal, **ska** tvättavdelningen placeras så att personalen fortfarande kan ha kontakt med de boende. Den **bör** även placeras så att smutstvätt inte passerar utanför kök och matrum. Utrymmet **ska** ha god ventilation samt klara ljudkraven så att de boende inte störs.

Tvättutrymmet ska utrustas i enlighet med skriften "Städning i vårdlokaler, SIV" och "Bygghälsa och vårdhygien, BOV" från Svensk förening för vårdhygien.

Det är viktigt att rummets utformning möjliggör ett flöde från smutsigt till rent.

Tvättutrymme för personalens arbetskläder

Utrymmet planeras under förutsättning att arbetskläder inte tvättas externt. Tvättrummet ska utrustas i enlighet med skriften "Städning i vårdlokaler, SIV" och "Bygghälsa och vårdhygien, BOV" från Svensk förening för vårdhygien.

Det är viktigt att rummets utformning möjliggör ett flöde från smutsigt till rent.

Städcentral

Det ska finnas en gemensam städcentral för hela boendet. Detta utrustas i enlighet med skriften "Städning i vårdlokaler, SIV" och "Bygghälsa och vårdhygien, BOV" från Svensk förening för vårdhygien.

Det är viktigt att rummets utformning möjliggör ett flöde från smutsigt till rent.

Miljörum

Miljörum **ska** utformas i enlighet med teknisk standard för renhållning avseende avfall. Vid

avsteg måste detta stämmas av med sakkunnig (driftchef) på Renhållningen. Källsortering sker på respektive avdelning och utrymme för detta behöver planeras in.

Tillräckligt stort miljörum för sortering av avfall **ska** finnas i anslutning till inlastning. Där **ska** även finnas anvisad plats för pallar och emballage. Hämtningsavstånd och möjligheter ska beaktas. Det behöver även finnas plats för att göra rent avfallskärnen om inte tjänsten köps in. Kommunens gällande avfallshanteringsregler **ska** följas.

Sopstört för våta avfall är att föredra och bidrar till minskade transporter och lokal lagring av avfall. Möjligheten att installera en mobil biokomprimator ska ses över. Skulle det inte fungera, skall annan lösning stämmas av med sakkunnig på Renhållningen.

Beroende på byggnadens utformning och planering kan miljörummen för tillagningskök och övriga verksamheter samplaneras.

Teknik- och driftsutrymmen

Utrymmena **bör** nås så att driftpersonal enkelt kommer åt dem vid underhållsåtgärder utan att störa den pågående verksamheten. Plats för servicebil för i- och urlastning i närheten **bör** om möjligt planeras. Allt kan samlas i ett teknik- och driftsrum eller delas upp i flera utrymmen.

9 UTEMILJÖ

Utemiljön är en plats för samvaro och gemenskap för alla som bor, besöker och arbetar.

Utemiljön **ska** vara hälsofrämjande och stödande och ha ett hemlikt utförande med plats både för social samvaro och avskilda platser. Miljön, gärna en innergård, **ska** planeras som ett naturligt avgränsat rum som både kan erbjuda fysisk aktivitet och innehåller växter som stimulerar alla sinnen. Miljön **ska** bjuda in till utevistelse och de boende **ska** själva kunna nyttja gården, även de med rullstol eller rollator. Den **ska** vara tydligt och tryggt avgränsad mot omgivningen.

Infarten **ska** vara tillgänglig och det **ska** vara möjligt för både fotgängare och rullstolar att kunna samsas om ytan.

Det **bör** finnas gångstråk med sittbänkar för vila samt möjlighet till att delta i trädgårdsarbete i en tillgänglig och trygg miljö. Det **ska** finnas en tydlig orientering även i utemiljön och god belysning på fasader, trottoarer och i utemiljön.

Utemiljön planeras så att den ger stimulans under samtliga årstider genom exempelvis vintergröna växter, fågelbord, skulpturer, vatten och ljusspel. Miljön **bör** både locka till utevistelse och aktivitet och vara intressant att betrakta och följa inifrån.

Det **ska** finnas skuggad sittplats, som en pergola, yta för aktivitet, samt uteplatser för måltider och firanden (som midsommar) samt en grillplats. Utemiljö i helt norrläge undviks. Flaggstång och plats för julgran, med tillhörande strömförsörjning **ska** finnas. Vattenutkastare placeras på lämpliga ställen.

Utemiljön **bör** vara inhägnad och försedd med säkra grindar så att boende, även personer med demenssjukdom, tryggt kan vistas på egen hand i trädgården utan att lämna densamma

eller skada sig. För att minska institutionskänslan kan staket med fördel integreras med häck/klängväxter. Om utemiljön förses med inhägnad **ska** grindarna till utemiljön ha en bredd så att fordon från parkenheten kan komma in och sköta miljön genom en naturlig förbindelse mot gatan. Transporter av material (växter, jord, löv), maskiner med mera ska inte ske genom byggnaden.

Miljön **ska** planeras så att man undviker gömställen och tillhåll för utomstående och oönskade besökare (tillhåll kvälls- och nattetid). Det **ska** inte heller finnas elkontakter tillgängliga för mobilladdare eller Wifi och liknande för allmänhetens förfogande.

Det **ska** finnas ett låsbart verksamhetsförråd i anslutning till utemiljön med plats för trädgårdsmöbler, krukor och aktivitetsmaterial för utomhusbruk.

Det **ska** finnas goda möjligheter för hämtning och lämning med bil, taxi eller färdtjänst. Det **bör** planeras så att man undvika att många bilar samlas på samma ställe. Det **ska** finnas tydliga skyltar så att det inte blir påhittade trafiklösningar runt denna plats.

10 REFERENSER

Arbetsmiljölagen, Arbetsmiljöverket

Arbetsplatsens utformning AFS 2009:2, Arbetsmiljöverkets författningssamling

Boverkets byggregler (BBR) med en utökad tillgänglighet enligt svensk standard, SS 91 42 21:2006

Boverkets byggregler (BBR) 3:223 Tillgänglighet, bostadsutformning

BBR 3:228 Särskilda boendeformer för äldre

Bygg ikapp Handikapp, 6:e upplagan 2015, Svensk Byggtjänst

Riktlinjer för planering av demensboenden, 2012. Ewa Krynicka Storskog

SIS förhöjd standard

Socialstyrelsen

Systematiskt arbetsmiljöarbete AFS 2001:1, Arbetsmiljöverkets författningssamling

Våld och hot i arbetsmiljön AFS 1993:02, Arbetsmiljöverkets författningssamling